

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Perspectief landbouw

Perspectief landbouw

- › Stip op de horizon: een weerbaar landbouwsysteem dat opereert binnen de natuurlijke grenzen (bodem, water, klimaat, natuur) en daar liefst positief aan bijdraagt.
- › Huidige economische landbouwmodel voldoet niet meer. Niet meer hoogste opbrengst voor laagste prijs, maar focus op kwaliteit voor een goeie prijs binnen natuurlijke grenzen.
- › Daarom transitie van de landbouw vanuit onontkoombaarheid van de doelen mbt stikstof, water, klimaat op korte, midden en lange termijn met een omslag naar kringlooplandbouw en een ander verdienmodel

Perspectief landbouw in een notendop

> Kernelementen:

- zoveel mogelijk heldere doelen neerzetten maar ruimte voor ondernemerschap
- Boeren zijn en blijven belangrijk voor Nederland, voor voedsel, beheer van natuur en landelijk gebied.
- Context: Europese en mondiale markt
- Een belangrijk deel van de uitwerking zit in de ketenaanpak (die komt in een separate brief)
- Niet alles kan overal én niet alles kan zoals het altijd ging. Iedere boer zal zijn bedrijfsvoering moeten aanpassen, soms grote aanpassingen, soms kleine. En niet iedereen zal mee kunnen in de verandering.
- Stimuleren dat boeren in beweging durven komen maar 'veranderlast' ligt dus heel duidelijk niet alleen op de schouders van de boeren. Nieuw verdienmodel is echt de andere kant van de medaille

Perspectief landbouw in een notendop

- › Perspectief is geen blauwdruk. Ondernemers in staat stellen toekomstgerichte keuzes te maken, passend binnen de opgave voor het gebied -> rendabele bedrijfsvoering en redelijk inkomen. Ervaring en expertise van boeren gebruiken.
- › Hoofdrichtingen in ontwikkeling
  - Technische innovatie
  - Landschappelijke innovatie: extensiveren
  - Omschakelen: kiezen voor nieuwe producten of diensten
  - Bedrijfsverplaatsing
  - Aandacht voor boeren die vrijwillig stoppen
- › Grote vraag is hierbij wat we nodig hebben aan instrumenten, en hoe de balans is tussen inkomen uit de markt en bijdrages vanuit de overheid
- › Transitie is al aan de gang! Versnelling teweeg brengen.

Perspectief landbouw in een notendop

- › Rol van de overheid
  - Erkennen van de omvang en impact van de opgave.
  - Kaders stellen en voorwaarden scheppen.
Wat hebben boeren nodig om toekomstgerichte keuzes te kunnen maken?
Deel weten we, maar ook groot deel onontgonnen terrein. Open houding, zoektocht, ondersteunende houding.
  - Leiding nemen richting keten en in creëren ondersteunende Europese en internationale context
  - Transitiefonds (25 mrd) voor realiseren van doelstellingen natuur, stikstof, water en klimaat en de daarvoor benodigde transitie in de landbouw en het landelijk gebied.

Kaders voor de landbouwtransitie

- > (korte termijn) Volwaardige plek voor de landbouw in de gebiedsgerichte aanpak -> als een basis voor de rest, maar er is meer nodig
  - sociaal-economische impactanalyse wordt onderdeel van gebiedsplan
  - gebieden met goede fysieke omstandigheden beschikbaar houden voor landbouwkundig gebruik
  - 'gelijkwaardig aan tafel' en voorspelbare processen
- > Rekenschap geven van andere doelen
  - minder gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen
  - rekening houden met mestregelgeving
  - duurzaam bodembeheer
  - naar een dierwaardige veehouderij
  - beheersing van zoonoserisico's

Bespreekpunten

1. Wat zijn voor jullie de twee of drie belangrijkste punten die je, met het oog op de blijvers, in een brief over perspectief landbouw wilt zien?
2. Welke elementen zijn voor jullie belangrijk in de 'niet vrijblijvende' afspraken met de keten / waar zouden jullie zelf afspraken over willen maken?
3. *(schrappen??) Welke kansen zien jullie voor extensivering of omschakelen, welk instrumentarium is daarvoor nodig vanuit overheid en wat kunnen marktconcepten daarin bijdragen?*

Perspectief voor boeren

- › Voorbereiden op transitie: ondersteuning bedrijven
  - SABE
  - kennisdeling en –verspreiding
  - Ondernemerschapsagenda
- › Aandacht voor boeren die vrijwillig stoppen
  - als ondernemers die willen stoppen ook kunnen stoppen, is dat van betekenis voor de wijze waarop blijvers kunnen voldoen aan de opgaven voor hun gebied
  - ruimhartige financiële regelingen (Lbv en MGA-2) in consultatie
  - flankerend beleid

Perspectief voor boeren

1. Technische innovatie: door middel van techniek emissies beperken
2. Extensivering: minder dieren per bedrijf / hectare of extensiever grondgebruik
3. Overstappen naar andere productie of diensten (multifunctionele landbouw, biologische landbouw, eiwitrijke gewassen etc.)
4. Verplaatsen

NB: ontwikkelpaden zijn geen blauwdruk, maar bedoeld om instrumentarium te ordenen. In de praktijk is elk bedrijf anders en kiest een ondernemer vaak voor een combinatie.

Inzet op technische innovatie

Kern

door innovatieve oplossingen (techniek) emissies integraal beperken. Ondersteuning van overheid om investeringen mogelijk te maken door vergoeding van de onrendabele top.

Belangrijkste instrumenten

- › Subsidieregeling brongerichte verduurzaming van stallen
- › Subsidieregeling hoogwaardige mestverwerking
- › Mogelijk: investeringsregeling binnen NSP
- › Fiscaal (MIA/Vamil) en borgstelling

Landschappelijke innovatie: extensiveren

Kern

Minder emissies door minder dieren per hectare / stal of extensievere akkerbouw. Structurele en langjarige vergoeding nodig vanuit markt en overheid voor lagere opbrengsten, in combinatie met beloning van publieke diensten. Vooral rondom Natura 2000, in kwetsbare beekdalen en veenweiden met een vernattingsopgave.

Belangrijkste instrumenten (in ontwikkeling)

- > Nationaal strategisch plan. Uitbreiding van vergoedingen voor publieke diensten (ANLB, groen/blauwe dooradering, koolstofopslag), en extensiveringsregelingen waarbij gedeelde inkomsten worden vergoed.
- > Afwaarderen van grond (bijv. landschapsgrond) waarbij grond landbouwgrond blijft, maar beperkingen heeft (bijv. minder bemesten, lagere veebezetting, verbod op bepaalde teelten).

Omschakelen naar nieuwe producten of diensten

Kern

Telen van andere gewassen of het leveren andere diensten. Denk aan multifunctionele landbouw, nieuwe eiwitgewassen, agroforestry of gewassen als biograndstof.

Belangrijkste instrumenten (deels in ontwikkeling)

- Financiering van omschakeling via het Omschakelprogramma en ondersteuning omschakeltool met overzicht van de juiste gewassen op de juiste bodems met voldoende potentieel verdienvermogen
- Stimuleren van de vraag, ontwikkeling van nieuwe productieketens

Bedrijfsverplaatsing

Kern

Het verplaatsen van agrarische bedrijven kan een bijdrage leveren aan de uitvoering van de gebiedsplannen, als bedrijven op locaties zitten waar dat niet past.

Instrumenten

- › Onderdeel van gebiedsprocessen
- › Grondbank kan verplaatsen faciliteren
- › Onderzoek of specifiek instrumentarium wenselijk is

Relevant voor alle ontwikkelrichtingen

- › Versterken en borgen van het kennissysteem
- › Ontwikkeling naar doelsturing: vertalen van doelen naar bedrijfsniveau

Ketenaanpak

- › Perspectief voor de landbouw is opgave voor de hele keten.
- › Er is beweging in de markt, maar nog niet voldoende.
- › Inzet is bindende afspraken met ketenpartijen over:
  - Vergroten van aandeel duurzame producten, stimuleren marktvraag
  - Evenwichtige verdeling van marges en risico's in de keten
  - Transparantie over duurzaamheidsprestaties
  - Harmonisatie van duurzaamheidseisen.